

HAMVAS-ESSZÉ

DRAGAN JOVANOVIĆ DANILOV

Mindig is foglalkoztatott a kérdés, hogy miért kell szinte egyértelműen elsősorban az emberi sorsról, a metafizikáról, a történelmi témákról és a nemzeti létről írni. A látszólag tisztavirág-életű, bizarr dolgok leírása is gazdagíthatja, bearanyozhatja a világot. Azonkívül a mikrovilág törvényei a makrovilág törvényeinek a másolatai. Senki sem tudta olyan természetesen és szenvedélyesen megragadni az átmenetet, a látszólag apró témákhoz is a lelkét adni úgy, mint Hamvas Béla. Egyszerűen azokról a dolgokról írt, amelyeket rendeltetésszerűen szeretett: az alma-szüretről, a cseresznyeszédésről, a virággyűjtésről, a borról és az idillről, az árnyékról, a csókról, a rántott levesről... Vagy pontosabban: Hamvas nem írt, hanem fölszentelt. Mennyi életet tudott csak lehelni ezekbe a kis esszébe! És micsoda összefüggéseket tudott találni például a szőlő, a bor, a nő és a drágakő között, a nőt és a bort dicsőítő egyik esszéjében!

Emlékeztetőül, Virginia Woolf azt várta el az esszétől, hogy elsősorban elégedettséggel töltsön el és szórakoztasson bennünket. „Az esszének úgy el kell bűvölnie bennünket az első szóval, hogy csak az utolsónál térjünk magunkhoz felfrissülve” – így vélekedett századunk világirodalmának e varázsló nagyasszonya. Hamvas rendkívül szórakoztató kisesszéi rövid tematikus fényjátékok; olyan apró és ártatlan örömeknek a gyűjteményei, amelyekkel a tiszta élvezet, álmodozás, ragyogás és boldogság derús napjai ajándékozták meg az író. Ezek a szövegek Hamvas kis áriái, *canti noturni*, az átszellemültség és az üdeség oltárai. A kisesszék e csillagképét pedig csak egy nemes,

fennkölt és derűs imagináció teremthette meg. Baudelaire szavaival: „Ebben a pompa és szépség iránti szeretetben a nagyság jelét és igazolását látom.”

Hamvas Béla igen korán felismerte az utazás haszталanságát, szemben a mindig egy helyben maradás gazdagságával. Amíg a nagyvilágban lohol és töri magát az ember, nem tud teljes egészében önmagával foglalkozni. Hamvas istene semmiképpen sem a szárnyas lábú Hermész, hanem Hüperion, aki azt tanítja, hogy minél távolabbra kell menekülni a világ bonyodalmaiktól, s hogy az ember csak akkor lehet pihent, átszellemült és önmagáé, amikor egyedül van. Hamvas *A magyar Hüperion leveleiben* ezt írja: „Az ember csak a közösségben élhet boldogan, de csupán a magányban válhat Istenné.”

A filozófus Hermann Keiserling litván gróf szerint az Isten minden emberben megnyilvánulhat, de csak akkor, ha önmaga szerint él. Ez pedig a saját kertnek a művelését jelenti. Állandóan fölvetődik bennem a kérdés, hány ember értette meg egyáltalán Voltaire szavainak a nagyságát és jelentését? Egy kezünkön megszámálhatnánk, hányan vannak, akik valóban átszellemülten ápolják és öntözik a saját kertjüket. Hamvas Béla kétségtelenül egyike volt e felszentelteknek. A tiszta idioritmusú egyedülállóan a megtettesítője volt, aki rendkívül érzékenyen viszonyult a természet csodálatos terheességéhez. Akárcsak az ősi költőknek, a természet neki is a Nagy Istennő – a Magna Mater. Hamvas az esszéiben, akárcsak Milovan Danojlić a költői regényeiben, az arkádiai álmokképekhez tér vissza, de nem csupán idilli, bukolikus értelemben, hanem a világgal és a természet teremtményeivel, a gyümölcscsel, a virággal szembeni eredeti, ősrégi megdöbbenéssel. Hamvas, aki például egy Ciorannal szemben homlokegyenest ellentétes oldalon áll, a hitnek, a teljességnek, az élet értelmességének az írója. Jünger és Milovan Danojlić mellett Hamvas mindenképpen a növények egyik legnagyobb és legkifinomultabb leírója századunk európai irodalmában. *A bor filozófiája* című talizmánszerű, mágikus esszéjét olvasva (amelynek alcíme: Szőlő, bor, drágakő, nő) rájöttem, mennyire egyetemes elvekre építkezik Hamvas. Ezt az esszét olvasva úgy éreztem, mintha Bach zenéjét hallanám, vagy mintha templomba lépve egyszerre borítana el minden: az illatok és a hangok, a képek és a dallamok. Ebben az esszében minden misztikus, de „transzcendensség nélküli misztikáról” van szó,

ugyanis a voltaképpen hermetikusan elzárt dolgokról is világosan, prózaián és mindenekelőtt szórakoztatóan beszél. Hamvas esszéi ezért válnak legmagasabb szintű szórakoztatássá.

KARTAG Nándor fordítása